क्रयविक्रयिक पु॰ क्रयविक्रयाभ्यां जीवति ठन्। वणिग्जने "यस्क्रयविक्रयाट् ठन्" पा॰ क्रयविक्रयग्रहणं व्यस्तसमस्तविषयम् तेन व्यस्तादपि ठन्। क्रयिक विक्रयिक तेन जीविनि त्रि॰।

क्रयशोर्ष न॰ कपिशीर्षे+पृषो॰। कपिशीर्षे त्रिका॰।

क्रयाक्रयिका क्रयसहितः अक्रयः शाक॰ स्वार्थे क अतइत्त्वम्। क्रये अक्रये च।

क्रयारोह पु॰ क्रयस्य क्रयार्थमारोहत्यत्र आ+रुह आधारे घञ् चतुर्थ्यर्थे ६त॰। हट्टे (हाट) हारा॰।

क्रयिक त्रि॰ क्रयेण जीवति क्रयात् व्यस्तादपि ठन्। वणिग्जने "पर्यायतः क्रयिकलोकमगणप्रपञ्चेतित्यादि" माघः क्रय+प्रयोजनमस्त्यस्य ठन्। २क्रेतरि "धनेन क्रयिको हन्ति खादकश्चोपभोगतः। घातको बधबन्धाभ्यामित्येष त्रिविधो वधः" भा॰ आनु॰ ११५अ॰

क्रय्य त्रि॰ क्रयाय क्रेतारः क्रणीयुरतिबुद्ध्या प्रसारितम् क्रा-यत् "क्रय्यस्तदर्थे" पा॰ नि॰। क्रयनिमित्तं हट्टे प्रसारिते द्रव्ये "क्रय्यस्ते सोमो राजा इति क्रय्य इत्याह सोमयिक्रयी" शत॰ ब्रा॰ ३,२,३,१।

क्रयण त्रि॰ क्रु-भ्रञ्ज् ल्यु। १स्तुतिकर्त्तरि "अत्रा न हार्द्दि क्रयणस्य रेजते" ऋ॰ ५,४४,९, "क्रयणस्य स्तुतिकर्त्तुः" भा॰ भावे ल्युट्। २शब्दकरणे न॰

क्रविष्णु त्रि॰ क्रु-वा॰इष्णुच्। क्रव्यादे राक्षसादौ "क्रव्यात् क्रविष्णुर्विधिनोत दृक्णम्" ऋ॰ १,८७,४,

क्रविस् न॰ क्रव-इसुन्लस्वरः। मांसे क्रव्ये। "यदश्वस्य क्रविषो गन्धोऽस्ति" ऋ॰१,१६२,९,१२, "क्रविषः मांसस्य" भा॰

क्रव्य न॰ क्रव-यत् लस्य रः। आममांसे अमरः। "स्पष्टगतमपि क्रव्यतव्यपमति" मालती॰। "क्रव्यादाः प्राणिनां क्रव्यं दुदुक्षुः स्वकलेवरात्" भाग॰ ४,१८,२२,। मांसभेदास्तद्गुणाश्च सुश्रुते उक्ता यथा

"अत ऊर्द्ध्वं मांसवर्गानुपदेक्ष्यामः तद्यथा—जलेशया आनूपा ग्राम्याः क्रव्यभुज एकशफा जाङ्गलाश्चेति प्रणमांसवर्गाणां वर्णानामुत्तरोत्तरं प्रधानतमाः। ते पुनर्द्विविधा जाङ्गला आनूपाश्चेति। तत्र जाङ्गलवर्गोऽष्टविधः तद्यथा—जाङ्गला विष्किराः प्रतुदा गुहाशयाः प्रसहाः पर्णेशया विलेशया ग्राम्याश्चेति। तेषां जाङ्गलविष्किरौ प्रधानतमौ तावेणहरिणर्ष्यकुरङ्गकराजक्षतमाजयरभश्वदंष्ट्रापृषतचारुष्करन्ध्रगमातृकाप्रभृतयो जाङ्गला मृगाः कषाया मधुरा लघवो वातपित्तहरास्तीक्ष्णा हृद्या वस्तिशोधनाश्च। कषायो मधुरो हृद्यः पित्तासृक्कफरोगहा। संग्राही रोचको बल्यस्तेषामेणो ज्वरापहः। मधुरो मधुरः पाके दोषघ्नोऽनलदीपनः। शीतलो बद्धविण्मूत्रः दृगन्धिर्हरिणो लघुः। एणः कृष्णस्तयोर्ज्ञेयो हरिणस्ताम्र उच्यते। न कृष्णो नच ताम्रश्च कुरङ्गः सोऽभिधीयते। शीतासृक्पित्तशमनी विज्ञेया मृगमातृका। सन्निपातज्वरश्वासकासहिक्काऽरुचिप्रणुत्। लावतित्तिरिकपिञ्जलवर्त्तीरवर्त्तिकावर्त्तकनप्तृकाबर्तीकचकोरकलविङ्कमयूरकक्रकरोपचक्रकुक्कुटसारङ्गशतपत्रककुतित्तिरिकुरराङ्कयवनकप्रभृतयस्तत्राहृष्टा विष्किरा लघवः शीतमधुराः कषाया दोषशमनाश्च। संग्राहीं दीपनश्चैव कषायमधुरो लघुः। लावः कटुविपाकश्च सन्निपाते च पूजितः। ऐणहरुरुणमधुरो हृद्यो मेधाग्निवर्द्धनः। तित्तिरिः सर्वदोषघ्नो ग्राही वर्णप्रसादनः। हिक्काश्वासानिलहरो विशेषाद्वौरतित्तिरिः। रक्तपित्तहरः शीतो लघुश्चापि कपिञ्जलः। कफोत्थेषु च रोगेषु सन्ध्यातेषु च शस्यते। वातपित्तहरा हृद्या मेधाग्निबलवर्द्धनाः। लवाः क्रकरा हृद्यास्तथा चैवोपचक्रकाः। कषायः स्वादुलवणस्त्वच्यः केश्यो रुचिप्रदः। मयूरः स्वरमेधाग्निदृक्श्रोत्रेन्द्रियकार्य्यकृत्। स्निग्धोष्णोऽनिलहा हृष्यः स्वेदस्वरबलावहः। बृंहणः कुक्कुटो वन्यस्तद्वद्ग्राम्यो गुरुस्तु सः। वातरोगज्वरभोविषमज्वरनाशनः। कपोतपारावतभृङ्गराजपरभृतकोयष्टिककुलिङ्गष्टहकुलिङ्गगोलोङ्कडिडिमाणकशतपत्रकमातृनिन्दकभेदाग्निशुकसारिकावलगुलीगिरिशालङ्कालदूषकसुगृष्टहीखञ्जरीटकहारीतदात्यूहप्रभृतयः प्रतुदाः। कषायमधुरा रूक्षाः फलाहारा मरुत्कराः। पित्तश्लेष्महराः शीता बद्धमूत्रात्यवर्चसः। सर्वदोषकरस्तेषां भेदाग्नी मलदूषकः। कषायस्वादुलवणो गुरुः कालकपोतकः। रक्तपित्तप्रशमनः कषायपिशदोऽपि च। विपाके मधुरश्चापि गुरुः पारावतः स्मृतः। कुलिङ्गो मधुरःस्निग्धः कफशुक्रविवर्द्धनः। रक्तपित्तहरो वेश्मकुलिङ्गस्त्वतिशुक्रलः। सिंहव्याघ्रदृकतरक्षुचञ्चीपिमार्जारश्वगालसृगेर्वारुकप्रभृतयो गुहाशयाः। मधुरा गुरवः स्निग्धा बल्या मारुतनाशनाः। उष्णवीर्य्या हिमा नित्यं नेत्रगुह्यविकारिणाम्। काककङ्कुररचाषभासशशघात्युलूकचिल्लिश्येनगृध्रप्रभृतयः प्रसहाः। एते सिंहादिभिः सर्वे प्रभामा वायसादयः। रसवीर्य्यविपा-